

לקו"ש חלק ט"ו פ' תולדות שיחה א

פיענוח מראי מקומות

מסכת פסחים נו, א: רבי שמעון בן לקיש, ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם. ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין, ונסתלקה ממנו שכינה. אמר, שמא חס ושלום יש במטתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי יצחק שיצא ממנו עשו, אמרו לו בניו שמע ישראל, ה' אלקינו ה' אחד.

מסכת קידושין יח, ריש ע"א: רב הייא בר אבין א"ר יוחנן עובד כוכבים יורש את אביו דבר תורה דכתיב כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר ודלמא ישראל מומר שאני אלא מהכא כי לבני לוט נתתי את ער ירושה, ורב הייא בר אבין מאי טעמא לא אמר כרבא מי כתיב וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו, ורבא מאי טעמא לא אמר כרב הייא בר אבין משום כבודו דאברהם שאני.

לנצח, לפיכך תולדות השמים והארץ ותולדות פרץ מלא. ולכך תולדת יצחק חסר, להוציא יעקב מכלל הרשעים עיי"ש.

(2) ודוחק לומר שהוא מצד ב' הפסוקים באמצע הסדרה (כו, לד-לה "ויהי עשו בן" ארבעים שנה ויקח אשה אתיהודית בת בארי החתי ואתבשמת בתאילן החתי: ותהיין מרת רוח ליצחק ולרבקה") "ויהי עשו גוי ותהיין גוי".

(3) וגם לפרש"י ד"ואלה תולדות יצחק" הם "יעקב ועשו האמורים בפרשה" - צריך ביאור (בפנימיות הענינים): מכיון שתוכן הסדרה הוא עבודת יצחק (כדלקמן בפנים), איך יתכן ששם הסדרה (המורה על תוכנה) הוא "תולדות" - לשון רבים - גם עשו, היינו שענינו ועבודתו של יצחק הוא (גם) עשו? והרי עשו יצא ונפרד ממנו (כדלקמן בפנים). וראה לקמן הערה 65.

(1) שמו"ר פ"ל, ג "דבר אחר, ואלה המשפטים, אמר רבי אבהו בכל מקום שכתוב ואלה מוסיף על הראשונים, ובכל מקום שכתוב אלה פוסל את הראשונים, כיצד . . . ואלה תולדות יצחק בן אברהם, מוסיף על הראשונים, על מה שכתוב למעלה הימנו (בראשית כה, טז): בני ישמעאל, ומי היה זה, עשו ובניו שהיה בנו של יצחק. ואם כן יש לומר הואיל ואין כתוב אלא ואלה תולדות, אף יעקב שהוא תולדות יצחק בכלל עשו. אתה מוצא כל תולדות שבמקרא חסרים חוץ משנים (בראשית ב, א): אלה תולדות השמים והארץ, (רות ד, יח): ואלה תולדות פרץ, וטעם גדול יש להם, למה אמר אלה תולדות השמים והארץ מלא, מפני שברא הקדוש ברוך הוא את עולמו ולא היה מלאך המות בעולם, ובשביל כך הוא מלא, וכיון שחטא אדם וחווה חסר הקדוש ברוך הוא כל תולדות שבמקרא, וכיון שעמד פרץ נעשה תולדות שלו מלא, שהמשיח עומד הימנו ובימיו הקדוש ברוך הוא מבליע המות, שנאמר (ישעיה כה, ח): בלע המות

4) משא"כ בפ' וירא וח"ש, שענינו של יצחק שבהם הם פרטים בהסיפור (וענינו) של אברהם.

5) כפי' הספורנו עה"פ "ואלה תולדות יצחק: ילדי ימיו וקורותיו" (משא"כ פרש"י ד"ה ואלה תולדות יצחק: יעקב ועשו האמורים בפרשה

- נת' בארוכה בלקו"ש ח"ה ע' 112 ואילך "איז תחלת הסדרה, שטעלט זיך רש"י אויף די ווערטער "ואלה תולדות יצחק" און איז מפרש: "יעקב ועשו האמורים בפרשה". זאגן מפרשים אז רש"י אין דא שווער אין "ואלה תולדות יצחק", ווייל: די פסוקים וואס קומען גלייך נאך דעם, רעדן גאר וועגן מאורעות וואס האבן פאסירט ביי יצחק, אבער ניט וועגן זיינע תולדות - דעריבער זאגט רש"י אז פונדעסטוועגן, ווערט מיט "תולדות יצחק" געמיינט [ניט די פאסירונגען וואס שטייען גלייך נאך דעם, נאר] "יעקב ועשו האמורים בפרשה: כאטש אז זיי ווערן דערמאנט ערשט מיט עטלעכע פסוקים שפעטער, וויבאלד אבער זיי זיינען "אמורים בפרשה" - אין דער פרשה, קען זיך באציען צו זיי דער פסוק "ואלה תולדות יצחק" עיי"ש בארוכה.

ע' 354 ואילך "אויף ואלה תולדות יצחק איז רש"י מפרש יעקב ועשו האמורים בפרשה. דער פשטפון דער רש"י איז אזוי ווי עס שטייט אין פסוק ואלה תולדות יצחק און ער איז ניט מפרש (גלייך אויפן ארט) זיינע תולדות, דעריבער זאגט רש"י אז מיט "תולדות יצחק" מיינט ער יעקב ועשו האמורים בפרשה, אעפ"י אז ס'איז טאקע ניט בסמיכות אין דעם זעלבן פסוק איז עס אבער אין דער פרשה. מען דארף אבער פארשטיין: וואס איז דער הכרח פון רש"י צו מפרש זיין אז מיט "ואלה תולדות יצחק" מיינט ער תולדות כפשוטו. ער קען דאך טייטשן אז תולדות יצחק מיינט די מעשים ומאורעות פון יצחק"ן עיי"ש בארוכה

(וראה שם ע' 360 התיווך בין ב' הפירושים עפ"י הנ"ל וועט מען אויך פארשטיין דעם

קישור פון די צווי פירושים אין תולדות יצחק: א) "תולדות" בנים, וואס דאס גייט אויף יעקב ועשו, כדפירש"י. ב) ענינו ומאורעותיו של יצחק, - וואס ביידע פירושים זיינען אמת נאר איין פירוש איז דער עיקר און דער צווייטער בדרך טפל. פון דעם וואס דער פסוק זאגט תולדות און ניט בנים, איז א רא"י אז ער מיינט אויך מעשים ומאורעות - ווייל ענינו של יצחק איז דער תוספת וריבוי אור וואס קומט דורך ענין הבירורים. וכמ"ש "וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק", אז ענינו של יצחק איז וארבה את זרעו - דער ריבוי אור וואס קומט דורך ריבוי זרעו כפשוטו, ניט בלויז יעקב נאר אויך עשו, וואס דוקא דורך דעם וואס יעקב איז מברר עשו"ן ווערט נמשך דער ריבוי אור" עיי"ש).

וראה רש"י ר"פ נח: שעיקר תולדותיהם כו' וז"ל שם ד"ה אלה תולדות נח איש צדיק: הואיל והזכירו ספר בשבחו, שנאמר זכר צדיק לברכה (משלי י'). דבר אחר למדך שעקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים.

6) לכאורה הי' אפשר לבאר ע"פ הידוע (תו"א פרשתנו יז, ג "ויצחק הי' חופר בארות שהוא בחי' גילוי ממטה למעלה מהעלם לגילוי כמשל הבור אשר המים שם בהעלם וע"י החפירה נגלו המים כו'. והנה הגם שאברהם היה ג"כ חופר בארות אבל כתיב ויסתמום פלשתים כו' ויצחק חפר אותן וקרא להם שמות כשמת אשר קרא להן אביו הראשון מלא והשני חסר לפי שע"י חפירה דיצחק לא נפסק עוד נביעתם ונמשכים ונובעים הששה מדות שהן בחי' וי"ו ע"כ הוא שמות מלא בוי"ו. ולע"ל כתיב כי אתה אבינו שעיקר הצחוק והשמחה יהיה מבחי' יצחק שהוא ממטה למעלה אשר בחי' זו אין קץ ותכלית כו' משא"כ (אברהם) בבחי' ממעלה למטה יש לה גבול המשכה למטה ולכן באברהם כתיב ב"פ אברהם אברהם הא' הוא המשכה שיתהווה בחי' חו"ב דאצי" ואלקי אבותינו כנ"ל. והמשכה ב' בבי"ע. משא"כ יצחק בחי' מלמטה למעלה בחי' אין קץ ותכלית והכל ירוממוך סלה. ומזה נתהווה עיקר

הצחוק כי גמירי משמיא מיהב יהבי משקל לא שקלי כו' מיהב הוא בחי השתלשלות מאין ליש כו'. אבל עבודת האדם הוא ההיפוך והוא להיות בטול היש לאין והוא בחי יצחק צחוק ותענוג גדול כו'".

תו"ח שם (ה, א ואילך) "וזהו ג"כ הטעם שנק' יצחק כי צחוק עשה לנו אלקים כו' (ולכאורי' לפי הנ"ל בענין חפירות בארות דיצחק שהוא בבחי הגבורות דאו"ח בבחי היראה ופחד אלקות דוקא שמחמת זה דווקא לא יוכלו ליקרב שם יניקה קליפה דפלשתים שהוא שחוק וליצנות ומה גם בארות דאברהם שהי' בבחי חסדים דמ"ע כתיב וישב יצחק ויחפור להיות עיקר המנגד לפלשתים כנ"ל אי"כ למה נקר' שמו יצחק לי שחוק דווקא ובמ"א ישחק בשי"ן כידוע) אך הענין הוא דגם בבחי השתלשלות יש ב' מדרגות הנ"ל דאברהם ויצחק והוא בחי או"ח ואו"ח . . דלפי בחי החסדים דאו"ח דבחי חסד דאברהם הנ"ל זה היה עיקר התענוג העליון בעצמו המאציל שיהי' לו דירה בתחתונים וע"כ הי' חפץ חסד מצ"ע להיו' מקור להשתלשלות דאבי"ע ולכך צמצום א"ע להיו' לו רצון ומרצון לחכמי כו' שזהו הכל בחי ירידת האור מלמעלה למטה דווקא שנקר' מאין ליש דווקא כמו מאין האמיתי להיות לו רצון להאציל ומרצון לחכמה ומחכמה לבניה כו' . . ויש לזה רמז בדרז"ל גבי רחב"ד שנתנו לו טס של זהב מלמעלי' לפרנסתו על שביקש על גודל דחקו ורצה להחזיר הטס ואמרו לו גמירי דמיהב יהיבי ומשקל לא שקלי ועכ"ז קבלו ממנו ואמרו גדול נס אחרון יותר מן הראשון . . וע"ז רמזו בד"כ גמירא ע"פ יסוד הקבלי' האמיתי דמיהב יהבי מאין ליש ממקורא דכולא בכל השתלשלות דאבי"ע אבל משקל לא שקלי פי' אבל להיפוך מן הנתינה מן שפע העליון מאין ליש שהוא להיות בחי ביטול היש לאין עד שכל עלול יוכלל בעילתו דהיינו שכל בחי יש יהי' נכלל בבחי אין עד רום המעלוי' גם במקור האצ"י יוכלל בביטול היש לאין האמיתי שהוא העצמות דאא"ס שזהו בחי ההעלאה דאו"ח מלמטה למעלה בחי יצחק הנ"ל ודאי שזהו היפוך סדר ההשתלשלו' הראשון . . ועכ"א דגדול נס אחרון מן הראשון דמה שנתנו לו טס של

זהב זה הי' בשפע אלקי' מאין ליש אין זה רבותא כ"כ לפי שזהו סדר השתלשלות ממקור הראשון דמיהב יהבי מאין ליש כו' כנ"ל. אבל מה שקיבלו ממנו בחזרה שהוא היפוך הרצון בהשתלשלות דמשקל לא שקלי בביטול מיש לאין כנ"ל זהו רבותא גדולה יותר וע"כ נס זה האחרון יותר גדול מן הראשון וד"ל. ועד"ז אמרו גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שו"א דמעשה שמים וארץ מאין ליש ומעשה צדיקים בהעלאת מ"ן ותורה ותפלה ומע"ט עושים בחי ביטול היש לאין עד רום המעלות שזהו בחי או"ח דיצחק בהעלאה למעלה ממש שלמעלה ממדריגה דאברהם בבחי החסדים דאו"ח כנ"ל עיי"ש בארוכה **(ובכ"מ)**

שעבודת יצחק - מלשון צחוק עשה לי אלקים - היא ביטול היש לאין, אתכפיא סט"א, ולכן "תולדות (ועבודת) יצחק" מתבטא ב(בירור ד)עשו

(וראה בארוכה לקו"ש ח"כ ס"ע 341 ואילך "ובפרט נאך ווי זי איז בזמן הגלות, גלות אדום [יעשו הוא אדום"], און אין דעם גופא - אין זמן פון סיום הגלות, חושך כפול ומכופל, קען מען דאך מורא האבן - איז מען מכריז ומודיע "ואלה תולדות יצחק" - וואס פירושו איז (ווי רש"י זאגט) "יעקב ועשו האמורים בפרשה" (וואס פון די "יינה של תורה" וואס אין דער פרש"י איז): דאס וואס ס'איז פאראן די מציאות פון "יעקב (ועשו" איז זיין גאנצע מציאות דאס וואס ער איז "תולדות יצחק": אזוי ווי עס דארף זיך דורכפירן ענינו של יצחק, צחוק עשה לי אלקים, שמחה ותענוג, וואס די שמחה ותענוג שלמעלה (וואס דער תענוג איז דער תענוג פון די צדיקים - כולל שרה און יצחק) איז דוקא אין דער עבודה פון "אתכפיא ואתהפכא חשוכא לנהורא" . . וואס בכדי אז דאס זאל זיך דורכפירן בפועל, דארף מען האבן אז יעקב [וואס ער (און נאר ער) איז זרעו של יצחק] זאל זיין אין אזא אופן אז "ידו אוחזת בעקב עשו" - צוליב דעם איז דא עשו, און דאס איז זיין גאנצע מציאות. וואס דאס איז אויר וואס רש"י איז מדייק "יעקב ועשו", פריער יעקב און

דערנאר עשו - אע"פ אז דער סדר ווי זיי זיינען "אמורים בפרשה" איז פריער עשו און דערנאך יעקב - וויילע וויבאלד אז די גאנצע מציאות פון עשוין איז צוליב יעקבין (כנ"ל), קומט דאך יעקב פאר עשו".

אבל ביאור זה אינו מספיק. כי מטעם זה לא הי' מתייחס עשו ליצחק בתור בן - תולדות - כי אדרבה, העילוי שבקדושה הנעשה ע"י הסט"א הוא ע"י שבירת הסט"א. וכמרו"ל (ראה פסחים מב, ב "ועכשיו אין יינם של אדומיים מחמיץ עד שנותנין לתוכן שעורין, וקורין אותו חומץ האדומי, לקיים מה שנאמר אמלאה החרבה, אם מלאה זו חרבה זו, ואם מלאה זו חרבה זו. רב נחמן בר יצחק אמר, מהכא ולאם מלאם יאמץ". וש"נ.

רש"י פרשתנו כה, כג "ויאמר ה' לה שני (גיים) [גוים] בבטנך ושני לאמים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר" ד"ה מלאם יאמץ: לא ישוו בגדלה, כשזה קם זה נופל, וכן הוא אומר אמלאה החרבה (יחזקאל כ"ו), לא נתמלאה צור אלא מחרבנה של ירושלים) **שמילוי ירושלים הוא ע"י חורבנה של צור.**

7) ב"ב טז, ב "ושעשה ישמעאל תשובה בימיו מנלן כי הא דרבינא ורב חמא בר בוזי הוו יתבי קמיה דרבא וקא מנמנס רבא אמר ליה רבינא לרב חמא בר בוזי ודאי דאמריתו כל מיתה שיש בה גויעה זו היא מיתתן של צדיקים אמר ליה אין והא דור המבול אמר ליה אנן גויעה ואסיפה קאמרינן, והא ישמעאל דכתיב ביה גויעה ואסיפה אדהכי איתער בהו רבא אמר להו דרדקי הכי אמר רבי יוחנן ישמעאל עשה תשובה בחיי אביו שנאמר ויקברו אתו יצחק וישמעאל בניו, ודילמא דרך חכמתן קא חשיב להו אלא מעתה ויקברו אותו עשו ויעקב בניו מאי טעמא לא חשיב להו דרך חכמתן אלא מדאקדמיה אדבורי אדבריה ומדאדבריה שמע מינה תשובה עבד בימיו" עיי"ש.

ב"ר פנ"ט, ז "וה' ברך את אברהם בכל (בראשית כד, א), רבי יודן ורבי נחמיה, רבי יודן אמר שנתן לו נקבה. אמר לו רבי נחמיה

עקר ביתו של מלך אין כתוב בה ברכה, אלא וה' ברך את אברהם בכל, שלא נתן לו בת כל עקר. רבי לוי אמר תלת, בכל, שהשליטו ביצרו. בכל, שעשה ישמעאל תשובה בחייו. בכל, שלא חסר קלרין שלו כלום. רבי לוי בשם רבי חמא אמר בכל, שלא חזר ונסה אותו".

פרש"י לך טו, טו "ואתה תבוא אלאבתיך בשלום תקבר בשיבה טובה" ד"ה תקבר בשיבה טובה: בשרו שיעשה ישמעאל תשובה בימיו, ולא יצא עשו לתרבות רעה בימיו; ולפיכך מת ה' שנים קדם זמנו, ובו ביום מרד עשו.

8) סוטה יג, א "תנא כולם למלחמה באו כיון שראו כתרו של יוסף תלוי בארונו של יעקב נטלו כולן כתריהן ותלאום בארונו של יעקב תנא שלשים וששה כתרים נתלו בארונו של יעקב, ויספדו שם מספד גדול וכבד מאד תנא אפילו סוסים ואפילו חמורים, (מאילו מאילו) כיון שהגיעו למערת המכפלה אתא עשו קא מעכב אמר להן ממרא קרית הארבע היא חברון ואמר רבי יצחק קרית ארבע ארבע זוגות היו אדם וחיה אברהם ושרה יצחק ורבקה יעקב ולאה איהו קברה ללאה בדידיה והאי דפייש דידי הוא" עיי"ש. **ועוד.**

9) כז, מה "עד־שוב אף־אחיד ממך ושכח את אשר־עשית לו ושלחתי ולקחתיך משם למה אשכל גם־שניכם יום אחד" ד"ה גם שניכם: אם יקום עליך ואתה תהרגנו יעמדו בניו ויהרגוך; ורוח הקדש נזרקה בה ונתנבאה שביום א' ימותו, כמו שמפרש בפרק המקנא לאשתו.

וראה פרש"י ויחי מט, כא "נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי־שפר" ד"ה הנתן אמרי שפר: על ידם שרו דבורה וברק שירה. ורבותינו דרשוהו על יום קבורת יעקב כשערער עשו על המערה, במסכת סוטה (דף י"ג); ותרגומו יתרמי עדבה - יפל חבלו, והוא יודה על חלקו אמרים נאים ושבת.

10) פסחים נו, א "רבי שמעון בן לקיש, ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה

ממנו עשו אחי, ישמעאל עבד ע"ז, שני (בראשית כא) ותרא שרה בן הגר המצרית - שעבד ע"ז, דברי ר' עקיבא".

האזיני לב, ט "כי חלק ה' עמו - משל למלך שהיה לו שדה ונתנה לעריסים, התחילו העריסים נוטלים וגונבים אותה. נטלה מהם ונתנה לבניהם, התחילו להיות רעים יותר מן הראשונים. נולד לו בן, אמר להם צאו מתוך שלי, אי אפשר שתהיו בתוכה, תנו לי חלקי שאהיה מכירו. כך כשבא אברהם אבינו לעולם - יצא ממנו פסולת ישמעאל ובני קטורה. בא אבינו יצחק לעולם - יצא ממנו פסולת עשו אלופי אדום, חזרו להיות רעים יותר מן הראשונים. כשבא יעקב לא יצא ממנו פסולת אלא נולדו כל בניו כשרים כמותו, שנא' (בראשית כ"ה: כ"ז) יעקב איש תם יושב אהלים. מהיכן המקום מכיר את חלקו? מייעקב, שנא' (תהלים קלה) כי יעקב בחר לו יה ישראל. ואומר: כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו. ועדין תלי בדלא תלי, אין אנו יודעים אם המקום בחר לו ישראל לסגולתו ואם ישראל בחרו להקב"ה? ת"ל (דברים ז': ו') ובך בחר ה' אלקיך".

ברכה לג, ב "ד"א משל למה הדבר דומה? לאחד שהיה מבקש ליתן מתנה לאחד מבניו, והיה מתיירא מאחיו ומפני אוהביו ומפי קרוביו. מה עשה אותו הבן? עמד ופירסם את עצמו וסיפר את שערו, אמר לו המלך לך אני נותן מתנה. כך כשבא אבינו אברהם לעולם יצא ממנו פסולת - ישמעאל ובני קטורה, חזרו להיות רעים יותר מן הראשונים! כשבא יצחק יצא ממנו פסולת - עשו וכל אלופי אדום. אבל יעקב לא נמצא בו פסולת, כענין שני ויעקב איש תם יושב אהלים; אמר לו המקום: לך אני נותן את התורה. לכך נאמר ה' מסיני בא".

11 לקו"ת ואתחנן ה, א "ופי אברהם שיצא ממנו ישמעאל שיצא ונפרד ממנו כפירוד הסיגים מן הכסף כו' יצחק גבורה דקדושה וכנגדו גבורה דקליפה. אבל אין ישמעאל כנגד יצחק. כי אין ביכולת כל מדה שבלעומת זה להיות מנגד רק למדה שכנגדו בקדושה" עיי"ש.

לכם. ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימיו, ונסתלקה ממנו שכניה. אמר, שמא חס ושלוש יש במטתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי יצחק שיצא ממנו עשו, אמרו לו בניו שמע ישראל, ה' אלקינו ה' אחד. אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד. באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

ויק"ר פל"ו, ה "ולמה נאמרו אבות אחורנית, לומר אם אין מעשה ביעקב, כדאי הם מעשה יצחק, ואם אין מעשה יצחק, כדאי הם מעשה אברהם, כדאי הוא מעשה כל אחד ואחד שיתלה כל העולם בגינו. למה נאמר ביעקב ובאברהם זכירה, וביצחק לא נאמר, רבי ברכיה ורבנן, רבי ברכיה אמר על ידי שהיה בן של יסורין, ורבנן אמרי רואה אפרו של יצחק כאלו צבור על גבי המזבח. ולמה נאמר באברהם וביצחק אף ולא נאמר ביעקב אף, על ידי שהיתה מטתו שלמה לפניו, אברהם יצא ממנו ישמעאל וכל בני קטורה, יצחק יצא ממנו עשו וכל אלופי אדום, אבל יעקב מטתו שלמה, כל בניו צדיקים, הדא הוא דכתיב (בראשית מב, יא): כלנו בני איש אחד נחנו. אין לי אלא אבות, אמהות מנין, תלמוד לומר את, את, את, ואין אתיא אלא אמהות, דכתיב (בראשית מט, לא): שמה קברו את אברהם ואת שרה וגו'. ולמה הוא מזכיר זכות אבות ומזכיר זכות הארץ עמהם, אמר ריש לקיש משל למלך שהיו לו שלשה בנים, ושפחה אחת משלו מגדלתו, כל זמן שהיה המלך שואל שלום בניו, היה אומר שאלו לי בשלום המגדלת, כך כל זמן שהקדוש ברוך הוא מזכיר אבות מזכיר הארץ עמהם, הדא הוא דכתיב: וזכרתי את בריתי יעקוב וגו' והארץ אזכר".

ספרי דברים ו, ד "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד - למה נאמר? לפי שנא' דבר אל בני ישראל, דבר אל בני אברהם יצחק ויעקב לא נאמר, אלא דבר אל בני ישראל. זכה יעקב אבינו שיאמר דבור לבניו. לפי שהיה יעקב מפחד כל ימיו ואומר אוי לי, שמא תצא ממני פסולת כדרך שיצא מאבותי: אברהם יצא ממנו ישמעאל, יצחק יצא

שה"ש ט, ד "והנה כענין התהוות הארי שלמטה מפני אריי כך עד"ז הוא ענין אברהם שיצא ממנו ישמעאל פי' שיצא ממנו בבחינת סיגים שנפרדו מהכסף ואז נעשה אברהם מרכבה לחסד דאצילות כמו הכסף לאחר שהוטהר מהסיגים" עיי"ש.

(12) וכמש"נ (וירא כא, יב "ויאמר אלקים אל-אברהם אלירע בעיניך עליהנער ועל-אמתך כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה כי ביצחק יקרא לך זרע"י) **"ביצחק יקרא לך זרע", שישמעאל לא הוי זרע אברהם**

(ראה תיב"ע שם "ואמר יי לאברהם לא יבאיש בעיניך על טליא די נפק מתרבותך ועל אמתך דאנת מתרך כל דתימר לך שרה קביל מנה דנביאתא היא ארום ביצחק יתקרון לך בנין ודין בר אמתא לא מתיחס בתרך".

רמב"ן ריש פרשתנו "אברהם הוליד את יצחק לשון רש"י (רש"י על בראשית כ"ה:י"ט) על ידי שכתוב יצחק בן אברהם הוזקק לומר אברהם הוליד את יצחק לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה לכך צר הקב"ה קלסתר פניו דומה לאברהם שיאמרו הכל אברהם הוליד את יצחק ורבי אברהם אמר (אבן עזרא על בראשית כ"ה:י"ט) עוד שטעם הוליד גדל ורבה כמו יולדו על ברכי יוסף כמו שאמר וישלחם מעל יצחק בנו והנכון בעיני כי חזר עתה והחל באב היחס כמנהג הכתוב לחזור באנשי המעלה אל ראש היחס וכן בדברי הימים (א א יז יח) כתוב בני שם עילם ואשור וארפכשד ולוד וארם וארפכשד ילד את שלח וכאשר השלים חזר ואמר (שם כד) שם ארפכשד שלח עד אברם הוא אברהם וכן ביחוס בנימין חזר למפרע והחל ונר הוליד את קיש וקיש הוליד את שאול (שם ח לג ט לט) אף כאן אברהם הוליד את יצחק ויצחק הוליד את יעקב כאשר יזכיר וחזר לספר זה בעבור שאמר (בראשית רבה ס"ב:א') ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם שאם אמר גם כן ואלה תולדות יצחק בן אברהם בלבד הנה השווה שניהם ביחוס ובמעלה ואף כי הקדים הבכור ועוד שהיה

ראוי שיתחיל באברהם ויאמר "אלה תולדות אברהם" אבל לא רצה לעשות כן שלא ימנה ישמעאל ובני קטורה ולכך חזר והשלים אברהם הוליד את יצחק לומר כי הוא לבדו תולדותיו וכאלו לא הוליד אחר יחשב כמו שנאמר לו (בראשית כ"א:י"ב) כי ביצחק יקרא לך זרע ולכך אמר למעלה (כה יב) גם כן אשר ילדה הגר המצרית שפחת שרה לאברהם לכבוד יצחק לומר שאין אלו תולדות היחס לאברהם רק הם בני האמה וכמו שאמר (בראשית כ"א:י"ג) וגם את בן האמה לגוי אשימנו וכן עשה הכתוב אף בדברי הימים (א א כח) כי אמר מתחילה בני אברהם יצחק וישמעאל ואלה תולדותם בכור ישמעאל נביות והזכיר ובני קטורה פילגש אברהם ילדה את זמרן והיה ראוי שיאמר "בני יצחק" וחזר והחל ויולד אברהם את יצחק בני יצחק עשו וישראל". **הנסמן בהערה הבאה. ועוד)**

- משא"כ עשו שנכלל ביצחק, כדמוכח ממרז"ל (נדרים לא, א) על פסוק הנ"ל "ולא כל יצחק", הרי שהוא נכלל ביצחק וז"ל בגמ' שם: "מתני': שאיני נהנה לזרע אברהם אסור בישראל ומותר באומות העולם. גמ': והאיכא ישמעאל כי ביצחק יקרא לך זרע כתיב והאיכא עשו ביצחק ולא כל יצחק"*.

ועיין רמב"ן עה"פ (דברים ב, ד "ואת"העם צו לאמר אתם עברים בגבול אחיכם בני עשו הישבים בשעיר וייראו מכם ונשמרתם מאד") **"אחיכם בני עשו"** וז"ל שם: "וטעם אחיכם בני עשו שיחוס ישראל מן אברהם וכל זרעו אחים כי כולם הם נמולים וזה טעם לא תתעב אדומי כי אחיך הוא (דברים כג ח) רק בני הפלגשים ישמעאל ומדין וכל בני קטורה אינם באחיה מן הכתוב כי ביצחק יקרא לך זרע".

וידועה השקו"ט ע"ד אמירת "ועקידת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור" (שו"ע או"ח סתקצ"א ס"ז "ועקידת יצחק היום לזרעו תזכור כך היא הנוסחא המפורסמת והמדקדקים לומר לזרע יעקב תזכור משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות ואינו אלא טועה"

(ובשו"ע אדה"ז - שם סי"ב י"ש מדקדקים לומר ועקידת יצחק לזרעו של יעקב היום תזכור דאם יאמר לזרעו תזכור יהיה גם עשו בכלל ויש אומרים שאין לשנות הנוסחא הישנה ואע"פ שאומרים לזרעו תזכור אין עשו בכלל זה שהרי נאמר לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל ולעשו לא ניתן מכלל שאינו נחשב מזרעו של יצחק כלל וסברא הראשונה הוא עיקר משום דבתפלת ימים נוראים יש לנו לפרש בענין שלא יהא שום ספק בבקשתינו כמו שנתבאר בסי' תקפ"ב ע"ש"י)

ו"כ וז"ל בט"ז שם: "משנה ממטבע כו'. כ"כ ריב"ש הטעם שא"ל לזרע יעקב דאפי' לזרע יצחק סתם הוא יעקב כדאמרי' כי ביצחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק לאפוקי עשו אבל בסי' זבחי שלמים לבעל הפרדס ראיתי שכתב לחלוק ע"ז ואמר כיון דאשכחן ביבמות דזרע פסול נמי אקרי זרע לענין זרע אין לה ובתפלה בעי' לפרושי טפי כל מה דאפשר ומביא ראיה ע"ז מסי' הזוהר מתפלתו של יעקב ע"כ י"ל לזרעו של יעקב ולא לזרעו דהזרע מתיחס ליצחק ביעקב וכן עיקר וראוי לו' כן"

וז"ל במ"א שם: "לזרע יעקב. דאם אוי לזרעו יהיה עשו בכלל טועי' שהרי שנינו האומר קונם מזרע אברהם מותר באומות שנאי' כי ביצחק יקרא לך זרע עכ"ל ריב"ש וכ"כ המפרש בנדרים ר"ל דאמרי' ביצחק ולא כל יצחק וצריך עיון דהא מילתא אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם שעשו לא יקרא על שמו אבל נקרא על שם יצחק והנודר מזרע יצחק אסור בעשו וי"ל מדקאמר רחמנא ליצחק לזרעך אתן את כל הארצות האל ולעשו לא נתן ש"מ אין עשו בכלל כ"כ בירושלמי בנדרים, וקשה דהא נתן לעשו קיני קניזי קדמוני כמ"ש רש"י פרשת דברים וי"ל דאין זה ירושה ממש כמו בבני לוט ע"ש"י, עיי"ש בארוכה). וראה הנסמן לקמן הערה 15 ובשוה"ג שם.

ובבית האוצר (כלל א' אות ג' וי"ח) שקו"ט אם ישמעאל דינו כישראל מומר כמו עשו או לאו, עיי"ש.

(* ולהעיר מב"ר פפ"ב, יג ויקח עשו את נשיו (בראשית לו, ו), אמר רבי יוחנן (קהלת י, ב): לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו, לב חכם לימינו, זה יעקב, דכתיב (בראשית לא, יז): ויקם יעקב וישא את בניו, ואחר כך (בראשית לא, יז): את נשיו, ולב כסיל לשמאלו, זה עשו, שנאמר: ויקח עשו את נשיו, ואחר כך את בניו. וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו, רבי אליעזר אמר מפני שטר חוב, (בראשית טו, יג): כי גר יהיה זרעך, רבי יהושע בן לוי אמר מפני הבושה".

פרש"י וישלח לו, ז "כיהיה רכושם רב משבת יחדו ולא יכלה ארץ מגוריהם לשאת אתם מפני מקניהם" ד"ה ולא יכלה ארץ מגוריהם: להספיק מרעה לבהמות שלהם (ב"ר). ומ"א: מפני יעקב אחיו. מפני שטר חוב של גזרת "כי גר יהיה זרעך" המטל על זרעו של יצחק, אמר אלך לי מכאן, אין לי חלק לא במתנה, שנתנה לו הארץ הזאת, ולא בפרעון השטר, ומפני הבושה שמכר בכורתו.

13 וירא כא, י "ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת־בנה כי לא יירש בן־האמה הזאת עס־בני עס־יצחק".

וראה טור הארוך "ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק: אע"ג דאמרינן (כתובות נג א) לא תיהוי בעבורי אחסנתא אפילו מברא בישא לברא טבא, מתרצים, דגר את הגר אינו יורש לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, ומיהו תינח מישמעאל, אבל מבני קטורה אכתי קשה, ונראה לי דלאו קושיא היא בשביל שנאמר לעיל (כא יב) כי ביצחק יקרא לך זרע, לא היה חושב האחרים כזרע אף לענין ירושה"

ופענח רזא ח"ש כה, ה "ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, תימה הא אסור לאעבורי אחסנתא אפי' מברא בישא לברא טבא, וי"ל דגר לא מוריש לעכו"ם לא מד"ת ולא מד"ס כדאיתא בקדושין, והר"ר שמואל מפלייז"א פי' דהכא הי' גזירת המקום שהרי שרה אמרה כי לא יירש בן האמה וגו' והש"י הסכים על ידה שאמר כל

אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה וכנזכר, מפי מהר"ר יוסף".

רא"ם "שטר מתנה כתב ליצחק. ב"ר דאלי"כ מאי וכל טוב אדוניו בידו הא ליכא למימר מאי בידו ברשותו דומי דויקח את כל ארצו מידו שלא יתכן לומר שנתן ממונו ברשותו של אליעזר וליכא לאקשווי מקרא דויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק דמשמע דעד ההיא שעתא לא נתנם לו דכבר פרש"י שם משם ר' נחמי ברכה דאיתיקי שא"ל הבי"ה לאברהם והיה ברכה כו' מסרה ליצחק ב"ר. אבל מה שפיי הרמב"ן ז"ל על זה שהחזיק אותו בנכסי בשעת פטירתו שלא יערערו עליו אינו מחוור שאם כן מה תועלת בשטר מתנה שכתב ליצחק ומסרו לאליעזר להראותו כדי שיקפצו לשלח לו את בתם הרי אין באותו שטר ממש כיון שלא החזיקו עדיין בנכסיו שהרי במתנת בריא אין המקבל זוכה בה אלא בכסף או בשטר או בחזקה וא"ת אותו שטר מתנה שנתן ביד אליעזר שטר שכתוב בו שדי נתונה לך היה שמיד כשהגיע השטר בידו זכה במתנה אם כן מאי האי דקאמר לומר שהחזיק אותו בנכסים שלא יערערו עליו הרי כבר קנה ואי איפשר לערער עליו. אבל יש לתמוה איך עשה זה אברהם והלא קיים כל התורה כלה ואפילו עירובי תבשילין כדאיתא ביומא ואם כן איך העביר הנחלה מישמעאל ובני קטורה ונתנה ליצחק והא אמרינן בפי נערה שנתפתתה שיננא לא תהוי בי עבורי אחסנתא אפי' מברא בישא לברא טבא. ושמא י"ל שאני הכא דכתיב כי ביצחק יקרא לך זרע"

וגו"א שם כד, י "שטר מתנה. דאם לא כן מה "וכל טוב אדוניו בידו" (כ"ה ברא"ם). ואם תאמר איך הורשה אברהם להעביר נחלה מישמעאל, ואמרו חז"ל (כתובות נג.) לא תהא בעבורי אחסנתא, אין זה קשיא, שהרי אמרה שרה "כי לא יירש עם בני יצחק" (לעיל כא, י). ואדרבה יש לתמוה מה שנתן מתנות לבני הפילגשים (להלן כה, ו) והיה מעביר נחלה מיצחק, ושמא היינו שפירש רש"י (שם) 'שם טומאה מסר להם', כלומר שלא נתן להם שום דבר". **ועוד.**

14 קידושין יח, ריש ע"א "רב חייא בר אבין א"ר יוחנן עובד כוכבים יורש את אביו דבר תורה דכתיב (דברים ב, ה) כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר ודלמא ישראל מומר שאני אלא מהכא (דברים ב, ט) כי לבני לוט נתתי את ער ירושה, ורב חייא בר אבין מאי טעמא לא אמר כרבא מי כתיב (ויקרא כה, ג) וחשב עם קונוהו ולא עם יורשי קונוהו, ורבא מאי טעמא לא אמר כרב חייא בר אבין משום כבודו דאברהם שאני". **וראה לעיל הערה 12.**

15 דברים ב, ה "אליתגרו בם כי לאאתן לכם מארצם עד מדרך כף-רגל כירשה לעשו נתתי אתהר שעיר"

וברש"י שם ד"ה ירשה לעשו: מאברהם, עשרה עממים נתתי לו, שבעה לכם וקיני וקנזי וקדמוני הן עמון ומואב ושעיר, אחד מהם לעשו והשנים לבני לוט, בשכר שהלך אתו למצרים ושתק על מה שהיה אומר על אשתו אחותי היא, עשאו כבנו*. **קידושין שם.**

*** אבל ברא"ש** "מכאן פוסקין דישראל מומר לעבודת כוכבים יורש את אביו מדקאמר ודילמא ישראל מומר לעבודת כוכבים שאני אע"ג דעשו לא ירש מאביו אלא לבניו הוריש הארץ שנתנו לו מ"מ כיון דיש לו דין ישראל להוריש לבניו אע"פ שאין עובד כוכבים מוריש לבניו לפי מאי דדחי ודילמא ישראל מומר שאני ה"ה נמי דירש את אביו. וכן מסתבר דאע"ג שחטא ישראל הוא לקדש האשה ולגרש. מ"מ אם אפשר טוב לתתו ביד ב"ד דלא יהיבנן ליה דאזיל ואכיל בעמיה כדאמרינן גבי קנס בכתובות דף יא. ואם ישוב יתנו לו ירושתו"

ומרדכי קידושין שם "ודלמא ישראל מומר לעבודת כוכבים שאני [רמז תצב] פסק מר רב צדק גאון דמומר לעבודת כוכבים אינו יורש אביו והא דפריך הכא לר' יוחנן דלמא ישראל מומר לעבודת כוכבים שאני הכי פירושו דלמא ישראל מומר לעבודת כוכבים מוריש לבניו דעשו היה מומר לעבודת כוכבים והוריש לבניו את הר שעיר שנאמר כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר (*אלא

מהכא כי לבני לוט נתתי וגוי והורשה לבניו) וכן פסק ר' חננאל ולראבי"ה נראה כמו שמוריש לבניו הי"נ יורש את אביו דאע"פ שחטא ישראל הוא אך היה כח בידי חכמים להפקיע ממונו דהפקר בית דין היה הפקר כדאמר"י פרק (שני) [ראשון] דכתובות יהיבנא לה קנס דאזלא ואכלה בגיותה" עיי"ש בארוכה

(וראה בארוכה שו"ת מהר"ם ב"ר ברוך פראג) סתתקכ"ח וז"ל שם: "י"ח ע"א) א"ר חייא בר אבין בפי"ק דקידושין (י"ח ע"א) א"ר חייא בר אבין אמר רבי יוחנן גוי יורש את אביו דבר תורה דכתי' כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר ודלמא ישראל משומד שאני אלא מהכא כי לבני לוט נתתיה ירושה. והשיב הגאון מאור [הגולה] כך הראוני מן השמים שהמשומד אינו יורש את אביו מ"ט כיון דאשתמוד נפק מקדושת"י דאבוה ולא מקרי זרעו דכתי' להיות לכם לאלקים ולזרעך אחרוך מי שזרעו מיוחס אחריו יצא משומד שאין זרעו מיוחס אחר"י שאין מייחס אחר אביו ומנלן דלא ירית דהכי אשכחן באברהם ויצחק אף על גב דא"ל הקדוש ברוך הוא לאברהם ונתתי לך ולזרעך את כל ארץ כנען כו' וכתיב ביום ההוא כרת ד' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי וגומר את הקני ואת הקניזי וגוי' והו"ל לאברהם תרי בנין יצחק וישמעאל ולא ירית ישמעאל מכל ארץ כנען ושאר אומות שא"ל קודשא ב"ה לאברהם נתתי לך אלמא לאו זרעי' איקרי ולא ירית בנכסי וכן אשכחן ביצחק אבינו דא"ל קודשא ב"ה כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל אף על גב דהו"ל תרי בנין יעקב ועשו לא אשכחן דירית עשו נכסי יצחק אלא וישב עשו בהר שעיר ובבני יעקב כתי' והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם ליצחק וגוי' לכם מורשה ולא לבני עשו מורשה וכן מצינו בענין פריעת החוב דכתי' ידוע תדע כי גר יהי' זרעך וגוי' לא פרע חובו לא בן ישמעאל ולא בן עשו אלא יעקב ובניו דכתי' יעקב ובניו ירדו מצרימה אלמא לא מיקרי זרעיה אלא מי שמתייחס אחר אבוה והאי משומד עם אחר הוא אינו יורש את אביו דלאו בנו מקרי. ואי איכא דק"ל הא דא"ר חייא בר

אבין א"ר יוחנן גוי יורש את אביו ד"ת =דבר תורה= דכתי' כי ירושה לעשו נתתי דמשמע דעשו ירש את הר שעיר מיצחק אלמא משומד יורש את אביו התם ה"ק גוי יורש את אביו ד"ת שכך מצינו בבני עשו שירשו את עשו אביהם שנאמר כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר להורישו לבניו אבל עשו לא ירש את יצחק שהרי הר שעיר לא של יצחק היה אלא של עשו היה שנאמר ואתן לעשו את הר שעיר לרשת אותו הלכך האי משומד אינו יורש את אביו. גרשם בר' יהודה" עיי"ש): **דעשו לא ירש מאביו אלא מבניו כו'.**

וראה מהר"ט "ודלמא ישראל מומר שאני כתב הרא"ש מכאן פוסקין דישאל מומר יורש את אביו וא"ת אף על גב דעשו לא ירש מאביו אלא לבניו הוריש ול"נ דעשו מאביו ירש דהר שעיר נתן לאברהם בין הבתרים דכתי' ואת הקני ואת הקניזי ואת הקדמוני ואמר"י בח"ה ר' יהודה אומר הרי אומר שעיר עמון ומואב והיינו ארץ עשו דעתיד הקדוש ברוך הוא להחזיר לנו דכתיב בהר שעיר כי לא אתן לך מארצם ירושה עד מדרך כף רגל ודרשי' עד שידרוס רגליו של משיח וע"כ כי אמר"י הכא ודילמא ישראל מומר שאני אעשו בן אברהם קאמר שהיה ישראל ובן ברית אלא שפקר אבל זרעו עכו"ם גמורים חשיבי ותדע דבפי' ד' נדרים במתני' דקונם שאיני נהנה לזרע אברהם מפיק עשו דכתיב כי ביצחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק אבל בישראל מומר ודאי דהוי כישראל אף על פי שחטא ישראל הוא וי"ל דזרעו של עשו לא מקרי זרע כלל אף על פי שעשו עצמו קרוי ישראל מומר כיון שנשא עכו"ם עובד' ע"ז כדכתי' ותהיין מורת רוח ובנך הבא מן העכו"ם אינו קרוי בנך כדאמר"י בפי' האומר ומאותו זמן נמי שייך גירות כיון דשייך בהא שם גרים כדכתי' ואת הנפש אשר עשו ולא היו נושאים נשים אלא א"כ היו מגיירין אותם תחילה" עיי"ש

והמקנה שם "גמרא מי כתיב וחישיב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו וכו'. צריך להבין פירושו וכי ל"ל לרחב"א הא דאמר לעיל דנמכר לנכרי אינו עובד את הבן מדכתיב וחישיב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו

יוצא ממנו", ולכאורה, הרי גם יצחק ידע ענינו של עשו, ואעפ"כ רצה לברכו, כדי להמשיך עליו אור עליון, ולמה נתיירא אברהם להמשיך עליו אור עליון (עד שבשביל זה לא רצה לברך גם את יצחק)? אמנם עפ"י מ"ש בפנים שיצחק רצה לברך את עשו בעבודת התשובה - והרי זה שייך ליצחק דוקא (כבהערה 43) - מובן שאי"ז ענינו דאברהם, שעבודתו היתה בקו החסד".

17) וגם: מזה גופא שצ"ל ונאמר לו "לא יירש גו' עם בני עם יצחק" מוכח, שבכלל גם הוא יורש. שלכן "ולבני הפלגשים (כולל ישמעאל*) גו' נתן אברהם מתנות וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי" (ח"ש כה, ו "ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל-ארץ קדם") - כדי שלא יהי' להם חלק בירושה.

וראה כלי יקר ח"ש שם "ויכול להיות שעל זה אמרה שרה בנבואה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני יצחק (בראשית כא י) כי לפום ריהטא נראה שהיה לה לומר סתם כי לא יירש בן האמה זו ממך, אלא שרצתה לומר בזה שראוי הוא שיירש גם בן האמה, אמנם לא יירש עם בני שוה בשוה כי אין הירושות שוים כי בן האמה יירש חלקו בעולם הזה, כמ"ש (שם כא יג) וגם את בן האמה לגוי אשימנו, דהיינו חלקו בעולם הזה, אבל יצחק יקבל חלקו בעולם הנצחי, אחר שכבר קבל ישמעאל חלקו וזהו שאמר וישלחם מעל יצחק בנו קדמה שהיו מוקדמים בקיבול שכרם, כדרך שנאמר ביעקב (שם כה כו) וידו אוחזת בעקב עשו, שיד ממשלתו יאחז בסוף גבולו של עשו הנרמז בעקב שהוא סוף הרגל, לומר שאחר שתכלה רגל גאותו מן השוק בעה"ז, אז התחלת ממשלת יעקב, ונמצא שעשו מוקדם בקיבול שכרו, כך בני הפלגשים שלח קדמה להקדימם בקיבול שכרם בעולם הזה דבר הניתן מיד ליד, לאפוקי שכר העוה"ב ליהנות מזיו השכינה אין לשון נתינה שייך בו" עיי"ש.

דמשמע דלשאר מילי בר ירושה הוא, ואין לומר דהוי"א דהא גופא קמ"ל קרא דלאו בר ירושה הוא בכל מקום דא"כ למה לי קרא דמהיכא תיתי נימא דירש את אביו. ונראה דלפמ"ש לעיל בעבד עברי הנמכר לישראל דעובד את הבן היינו דוקא בנו ממש ולא את בן הבן והיינו כשמת בנו בחיי אביו וכמו שהוכחנו לעיל מדין יעוד דאינו בבן בנו וא"כ ליכא למילף מקרא דירש קונוהו אלא ירושת הבן אבל בבן בנו ושאר יורשים לא שמעינן, דהא אפי' בישראל אינו עובד שאר יורשים, והיינו דקאמר מי כתיב ולא לירש קונוהו דמשמע כל יורשים אבל מקרא כי ירושה לעשיו נתתי דפירש"י ז"ל בחומש דירושה היא מאברהם והיינו דוקא מאברהם ולא מיצחק דהא עשיו ירש את הר שער בחיי אביו כמפורש בקרא ולא שייך ירושה בחיי האב, אלא הענין הוא דלא ניתנו ארצות קיני וקניזי וקדמוני דהיינו ארץ שער ועמון ומואב כדאי' בפי' חזקת הבתים אלא לאברהם לבד ולא ליצחק וממנו ניתנה הירושה לעשיו את הר שער וללוט ניתן מאברהם [את עמון ומואב] בתורת ירושה שהי' בן אחיו, כדכתיב [דברים ב, ט' י"ט] כי לבני לוט נתתי ירושה, הרי דמוכח אפי' שאר יורשים. ועוד נראה דהא דקאמר כי ירושה לעשיו נתתי את הר שער היינו שניתנו לו בירושה אבל הוא לא הוריש את החורי כדכתיב ובני עשיו ירשום וזה הי' אחר כמה דורות, תדע דהא קשה דאפי' למאי דס"ד דישראל מומר הוי כנכרי ליכא למימר שעשיו ירש את אברהם דהא אמר בסמוך דנכרי אינו יורש את הגר, וכן גבי לוט לא שייך שירש מאברהם, אלא עיקר ההוכחה הוא משום דבני עשיו הורישו את החורי לאחר כמה דורות מירושה שניתנה לעשיו הרי שירשו את עשיו אחר כמה דורות ולפי הס"ד דישראל מומר הוי כנכרי הרי דנכרי יורש את הנכרי ודו"ק" עיי"ש בארוכה.

16) ראה גם לקו"ש ח"י ע' 85 הערה 41 "ועי"פ משנ"ת (בהערה 43) שענין התשובה שייך ליצחק דוקא, יומתק הי"ינה של תורה" דפרש"י (ח"ש כה, יא): "אעפ"י שמסר הקב"ה את הברכות לאברהם נתיירא לברך את יצחק מפני שצפה את עשו

19) ויק"ר שם. ועד"ז במקומות שנסמנו לעיל הערה 10.

20) ראה גם לקו"ש ח"ה ס"ע 234 ואילך [אינו נעתק מפני האריכות].

21) תיב"ע ויחי נ, יג "ונטלו יתיה בני לארעא דכנען ושמיע פתגמא לעשו רשיעא ונטל מן טורא דגבלא בלגיונין סגיאין ואתא לחברון ולא הוה שביק ליוסף למיקבור ית אבוי במערת כפילתא מן יד אזל נפתלי ורהט ונחת למצרים ואתא בההוא יומא ואייתי אוניתא דכתב עשו ליעקב אחוי על פלגות מערת כפילתא ומן יד רמז לחושים בר דן ונטל סייפא וקטע רישיה דעשו רשיעא והוה רישיה דעשו מתגלגל עד דעל לגו מערתא ואתנח בגו עיטפיה דיצחק אבוי וגופיה קברו בנו דעשו בחקל כפילתא ובתר כן קברו יתיה בנוי ליעקב במערת חקל כפילתא דיזבן אברהם ית חקלא לאחסנת קבורתא מן עפרון חתאה על אנפי ממרא"

(ובסדור (כב, א) ותו"ח לך (פט, ד) מביאו בשם הזהר].

ולהעיר מסוטה יג, א: עיניי' . . . אכרעא דיעקב "חושים בריה דדן תמן הוה ויקירן ליה אודניה אמר להו מאי האי ואמרו ליה קא מעכב האי עד דאתי נפתלי מארעא דמצרים אמר להו ועד דאתי נפתלי מארעא דמצרים יהא אבי אבא מוטל בבזיון שקל קולפא מחייה ארישיה נתרן עיניה ונפלו אכרעא דיעקב פתחינהו יעקב לעיניה ואחיד והיינו דכתיב ישמח צדיק כי חזה נקם פעמיו ירחץ בדם הרשע" עיי"ש.

ובפדר"א ספל"ט: לתוך מערת המכפלה וז"ל שם: "ר' אליעזר אומר, בשעת אסיפתו של יעקב קרא ליוסף בנו ואמ' לו בני יוסף השבעה לי בברית מילה שאתה מעלה אותי לקבור עם אבותי לארץ כנען למערת המכפלה, מתחילה הראשונים היו נשבעין בברית מילה עד שלא נתנה התורה, שני שים נא ידך תחת ירכי. ונשבע לו ושמר ועשה, שני אבי השביעני לאמר וכו'. ועלו עמו כל גבורי מלכות לקברו לגמול חסד עם אבינו יעקב, שני ויעל יוסף לקבור את אביו. ויעלו

(* כדמוכח בסנה' (צא, א): באו בני ישמעאל . . . ולבני הפלגשים גו' נתן אברהם כו' וז"ל שם: "ושוב פעם אחת באו בני ישמעאל ובני קטורה לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון אמרו לו ארץ כנען שלנו ושלכם דכתיב (בראשית כה, יב) ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם וכתוב (בראשית כה, יט) אלה תולדות יצחק בן אברהם, אמר להן גביהא בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמהם לפני אלכסנדרוס מוקדון אם ינצחוני אמרו הדיוט שבנו נצחתם ואם אני אנצח אותם אמרו להם תורת משה רבינו נצחתכם נתנו לו רשות הלך ודן עמהן, אמר להם מהיכן אתם מביאין ראייה אמרו לו מן התורה אמר להן אף אני לא אביא ראייה אלא מן התורה שנאמר (בראשית כה, ה) ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות אב שנתן אגטין לבניו בחייו ושיגר זה מעל זה כלום יש לזה על זה כלום מאי מתנות אמר ר' ירמיה בר אבא מלמד שמסר להם שם טומאה".

וראה רש"י שם ד"ה אגטין "כתבים שלא יטול אחד בחלק חבירו כמו שעשה אברהם לישמעאל שלא ליטול במה שנתן ליצחק כלום יש לזה על זה כלום".

18) שהרי נקראו שפחות גם לאחרני נישואיהן, וגם לאחרני שילדו בן שני ליעקב (ויצא ל, ז) "ותהר עוד ותלד בלהה שפחת רחל בן שני ליעקב". שם, יב "ותלד זלפה שפחת לאה בן שני ליעקב".

ועד שהכתוב מדגיש כמה פעמים שלא היו דומות לנשי יעקב (וישלח לב, כג) "ויקם בלילה הוא ויקח את־שתי נשיו ואת־שתי שפחתיו ואת־אחד עשר ילדיו ויעבר את מעבר יבק".

לג, א ואילך "וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו בא ועמו ארבע מאות איש ויחץ את־ הילדים על־לאה ועל־רחל ועל שתי השפחות: וישם את־השפחות ואת־ילדיהן ראשנה ואת־ לאה וילדיה אחרנים ואת־רחל ואת־יוסף אחרנים" עיי"ש).

(23) מ"ב יג, כא ויהי הם קברים איש והנה ראו אתהגדוד וישליכו אתהאיש בקבר אלישע וילך ויגע האיש בעצמות אלישע ויחי ויקם עלרגליו". **סנהדרין שם**.

(24) רש"י סנהדרין שם ד"ה ויחי ויקם על רגליו: אותו הנקבר נביא השקר היה הוא הנביא אשר השיב את עידו לאכול ולשתות בבית אל ונענש עידו על ידו והמיתו הארי וכשמת לאחר ימים קברוהו אצל אלישע ולא הוכשר אצל המקום שיקבר אצלו והחייהו.

(25) שלא נמסר ביד שליח (תענית ב, סע"א) "אמר רבי יוחנן שלשה מפתחות בידו של הקדוש ברוך הוא שלא נמסרו ביד שליח ואלו הן מפתח של גשמים מפתח של חיה ומפתח של תחיית המתים" עיי"ש.

(26) תיב"ע שם. ובאותה שעה גופא בא לערער על קבורתו של יעקב במערת המכפלה (כנ"ל בפנים).

(27) עייג"כ תו"א פרשתנו כ, סע"ב ואילך "אך הענין כי הנה עשו סוספיתא דדהבא פסולת הגבו' דיצחק שהוא בחי' מעלת הזהב על הכסף ומפסולת שלו יצא עשו ורישא דעשו בעטפוי דיצחק. ולהבין ענין רישא הנה יש י"א סממני הקטרת הצרי והצפורן כו' והם כנגד יו"ד כתרין דמסאבותא שהוא החיות שבקדושה המחיי את זלעי' כמו שיש בקדושה י"ס כך יש ממש בקליפה הארה מי"ס דקדושה. אך בקדושה עשר ולא תשע ולא י"א ובקליפה הוא י"א סממני הקטורת. והענין כי עיי החיות שנמשך בקדושה הנה כתיב וצבא השמים לך משתחיים שהם בטלים מחמת שמשיגים החיות שנמשך עליהם מקדושתו ית' משא"כ הקליפות הם מגביהים א"ע כנשר כו' בחוצפה והיינו לפי שהחיות הנמשך אליהם הוא אצלם בסוד גלות ולפיכך הגם שנמשך אליהם מחיות דקדושה אינם בטלים ואדרבה מגביהים א"ע כנשר כו' והחיות שנמשך להם הוא נבלע בתוכם. אך כיצד הם חיים וקיימים מקדושה מאחר שהחיות נבלע בתוכם הנה זהו ענין לבונה שבי"א סממני הקטורת שהוא אור המקיף

עמו כל עבדי פרעה זקני ביתו וכל זקני ארץ מצרים, נמצא מחנה של יוסף, אמ' להם הב"ה אתם עושים חסד עם יעקב, אף אני נותן לכם שכרכם ולבניכם בעה"ז ובעה"ב, וכשמתו המצריים בים סוף לא נשארו במים אלא זכו ליקבר בארץ, ואמר להם הב"ה אתם צדקתם עליכם את הדין, אף אני אתן לכם מקום לקבורה, שני נטית ימינך תבלעמו ארץ.

וכשבאו למערת המכפלה בא עליהם עשו מהר חורב לחרחר ריב, ואמ' שלי הוא מערת המכפלה, מה עשה יוסף שלח לכבוש במזלות ולירד למצרים, ולעלות כתב עולם שהיה בינם, לכך הלך נפתלי שהוא אילה שלוחה. חושים בן דן היה פגום באזנו ובלשונו, אמ' להם מפני מה אנחנו יושבין כאן, הראהו באצבעו אמ' לו בשביל האיש הזה שאינו מניח אותנו לקבור את יעקב, שלף את חרבו והתיז את ראשו של עשו, ונכנס הראש לתוך מערת המכפלה, ואת גוייתו שלח לארץ אחוזתו בהר שער.

מה עשה יצחק, אחז בראשו של עשו והיה מתפלל לפני הב"ה ואמ' לפניו, רבון כל העולמים יוחן רשע בל למד צדק (ישעיהו כו, י). יוחן רשע זה שלא למד כל המצות שבתורה, שני בל למד צדק. ועל ארץ ישראל ועל מערת המכפלה בעול הוא מדבר, שנאמר בְּאַרְץ נְכֻחוֹת יְעֹל. השיבתו רוח הקדש ואומרת, חי אני לא יראה גאות ה', שנאמר וְבַל יִרְאֶה גְאוֹת ה'".

(22) סנהדרין מז, א "לא היו קוברין כו': וכל כך למה לפי שאין קוברין רשע אצל צדיק דאמר ר' אחא בר חנינא מנין שאין קוברין רשע אצל צדיק שנאמר (מלכים ב יג, כא) ויהי הם קוברים איש והנה ראו את הגדוד וישליכו את האיש בקבר אלישע ויגע האיש בעצמות אלישע ויחי ויקם על רגליו" עיי"ש.

טושו"ע יו"ד סי' שסב ס"ה "אין קוברין רשע אצל צדיק אפילו רשע חמור אצל רשע קל וכן אין קוברין צדיק וכשר ובינוני אצל חסיד מופלג".

לקו"ת חוקת סב, א "והענין הוא כי הדינין נמתקים בשרשן. דהנה כל רעות ודינים ר"ל שנתהו בעולם שרשם ומקורם המחיה אותם הוא טוב, כמשל הזונה עם בן המלך המבואר בזהר (תרומה דקס"ג ע"א) שכל רצונה וחפצה שלא לציית אותה ובוזה תתענג יותר שתהא אהובה למלך משא"כ כשמפתה אותו ותוכל לו אין זה רצון המלך. וזהו מאמר רז"ל שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו ובמ"א (סוכה נ"ב א') אמרו נתן עיניו במקדש ראשון והחריבו משמע שנתקנא בו. והענין הוא ששרש הרע המחיהו הוא טוב כמבואר בזהר שם וכי יש עבדא דמריד במאריה הגם שיש כמה עבדים המתפרצים מאת אדוניהם אמנם הם בשר ודם וחיותם נפרדים זה מזה. אבל עבדי ה' שמקבלים חיותם ממנו ית' והוא המחיה את הכל איך יש חיות לדבר שכנגדו ומשני שהוא עד"מ הזונה עם בן המלך" עיי"ש בארוכה.

32) ב"ב טז, א "אמר רבי לוי שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו שטן כיון דחזיא להקדוש ברוך הוא דנטיה דעתיה בתר איוב אמר חס ושלום מינשי ליה לרחמנותיה דאברהם פנינה דכתיב וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעימה דרשה רב אחא בר יעקב בפפוניא אתא שטן נשקיה לכרעיה" עיי"ש בארוכה.

33) סוכה נב, סע"א "תנו רבנן, ואת הצפוני ארחיק מעליכם זה יצר הרע, שצפון ועומד בלבו של אדם. והדחתו אל ארץ ציה ושממה, למקום שאין בני אדם מצויין להתגרות בהן. את פניו אל הים הקדמוני, שנתן עיניו במקדש ראשון והחריבו, והרג תלמידי חכמים שבו. וסופו אל הים האחרון, שנתן עיניו במקדש שני והחריבו, והרג תלמידי חכמים שבו. ועלה באשו ותעל צחנתו, שמניח אומות העולם, ומתגרה בשונאיהם של ישראל. כי הגדיל לעשות, אמר אביי: ובתלמידי חכמים יותר מכולם".

34) משלי כד, כ "כי לא־תהיה אחרית לרע נר רשעים ידעך".

עליהם מלמעלה ואינו נבלע בתוכם. ולפי שהוא אור המקיף מלמעלה מן הדעת שלהם ואינם מרגישים בו והחיות שנמשך להם בפנימית נבלע כנ"ל לפיכך הם מתגאים ומגביהים אי"ע בחוצפה כנ"ל. ובחי' לבונה הוא המחבר י"ס דקדושה להאיר לעי"ס דמסאבותא והוא רישא דעשו דהיינו בחי' המקיף מלמעלה הוא נכלל בעטפוי דיצחק ממש בקדושה ולכן מצד בחינת המקיף עשו שואל איך מעשרין את התבן ומצד הפנימיות אין ש"ש שגור בפיו" עיי"ש בארוכה.

28) ראה תו"א (שם, ג): מצד בחינת המקיף כו'.

29) להעיר מפדר"א שם*: יצחק אחז בראשו של עשו והי' מתפלל כו' יוחן רשע כו'.

(* בההוצאה עם פי' הרד"ל - חסר מתיבות אלו עד סיום הפרק.

30) להעיר ד(גם) "גופי' קברו . . בחקל כפילתא" (תיב"ע שם). אבל בפדר"א שם: גויתו שלחו להר שעיר.

31) סה"מ אתהלך-לאזניא ע' קנה "להבין מארז"ל שטן לש"ש נתכוון במעשה דאיוב והלא מקום אחר אמרו נתן עיניו במקדש ראשון כו' ונתן עיניו משמע שהוא מחמת קנאה שהוא רע גמור כו' אך אמנם הענין דהנה נזכר בע"ח שקליפה דאצילות אין להם מעמד ומצב בעולם האצילות כי לא יגורך רע כתיב אלא עיקר מעמדם בעולם הבריאה . . וזהו שטן לש"ש נתכוון שלא הי' כוונתו באמת להענישו ולייסרו לאיוב אלא בשביל התיקון והשטן הלז נקרא קליפה דאצילות כי אעפ"י שכוונתו לש"ש באמת לאמיתו לתקן אותו דבר לבד והוא בחי' ביטול והעדר תפיסת מקום ויש כמו כל האורות דאצילות כו' היינו ענין הכוונה זו עצמה ממש הוא בתכלית הבירור מהרע רק לה' לבדו כמו בכל עולם האצילות כידוע" עיי"ש בארוכה.

35) ראה זח"ב פז, א (לענין ישמעאל): ברי' דאברהם הוה ברי' דקדישא הוה "אמר רבי חזקיה, הא תנינן, גיורא כד אתגזר, אקרי (ויקרא קס"ח ע"א) גר צדק, ולא יתיר. והכא אמר מר ידו בכל. אמר רבי שמעון, כלא אתקשר בחד. אבל גיורא תנינן. שאני ישמעאל, דלאו גיורא הוא. בריה דאברהם הוה, בריה דקדישא הוה. וכתוב ביה בישמעאל, (בראשית י"ז: כ"ו) הנה ברכתי אותן. כתיב הכא, ברכתי אותן. וכתוב התם, (בראשית כ"ד: א') וי"י ברכך את אברהם בכל. ועל כך כתיב, ידו בכל".

ובתו"ח פרשתנו (ג, ד): ישמעאל הי' בנו יוצא חלציו ממש . . . ודאי שרש ישמעאל משרש אור פנימי' דחסד דאברהם . . . שגם שיצא למטה . . . ודאי שגם בחי' פסולת . . . דישמעאל יש לה שרש . . . באור החסד האלקי דאברהם כו'. עיי"ש באורך "והענין הוא דגם ששניהם מקבלים ממותרות חסד העליון האלקי דאברהם איש החסד. אבל הנה בחי' פסולת דחסד דישמעאל נמשך דווקא מבחי' פנימי' המוחין דאברהם. שהרי ישמעאל הי' בנו יוצא חלציו ממש שטיפת זרע המוחין דאברהם המוליד לישמעאל נמשך מבחי' פנימי' ועצמי' האב להוליד בדומה לו כידוע. אי"כ הרי ודאי שרש ישמעאל משרש אור פנימי' דחסד דאברהם נמשך. שגם שיצא למטה בבחי' מותרות החסד דקדושה ודאי שגם בחי' פסולת ומותרות החסד דישמעאל יש לה שרש יניקה עצמי' ממש באור החסד האלקי דאברהם איש החסד דקדושה האלקי. אבל בחי' פסולת דקליפה דפלשתים הנ"ל לא הי' להם שום שייכות וקורבה כלל עם אברהם ולא הי' להם שום אחיזה ויניקה בבחי' פנימי' שלו כלל וכלל רק בבחי' החיצוני והנובלות שהוא הנקי אחוריים דאחוריים דקדושה של בחי' החסד האלקי כאה"ר דאברהם הנופלת למטה" עיי"ש.

36) במדב"ר פ"י, ה "אבל הצדיקים שמן קודמם (שמואל א א, א): ושמו אלקנה, (שמואל א יז, יב): ושמו ישי, (רות ב, א): ושמו בעז, (אסתר ב, ה): ושמו מרדכי, ושמו מנוח. דומין לבוראן (שמות ו, ג): ושמי הי' עיי"ש. ועוד.

37) ראה בארוכה תו"ח שם (לענין ישמעאל). ולהעיר מלקו"ת ואתחנן ה, א "הנה ע"ס דקדושה וכנגד זה עשר כתרי מסאבותא והם זה לעומת זה אברהם חסד דקדושה וישמעאל חסד דלעומת זה. ופי' אברהם שיצא ממנו ישמעאל שיצא ונפרד ממנו כפירוד הסיגים מן הכסף כו' יצחק גבורה דקדושה וכנגדו גבורה דקליפה. אבל אין ישמעאל כנגד יצחק. כי אין ביכולת כל מדה שבלעומת זה להיות מנגד רק למדה שכנגדו בקדושה. והאהבה זרה היא מנגד לאהבה דקדושה. וזהו זה לעומת זה. כי שתיהן הן מדות שוות רק חסד דקדושה הוא אהבה לאלקות והמנגד לזה הוא אהבה זרה חסד דקליפה. אבל אינה מנגדת לבחי' גבורה דקדושה שהוא מדת היראה והפחד, ור"ל שלגבי בחי' אהבה דקדושה תוכל האהבה זרה להתגבר לפעמים ע"ד ולאום מלאום יאמץ משא"כ ע"י שיצטרף ג"כ מדת היראה דקדושה הנה לגבי בחינה זו אין כח כלל באהבה זרה לעמוד כלל והיינו לפי שאינה כלל הלעומת זה של היראה עד שיהי' שייך ע"ז אפילו לעתים ענין ולאום מלאום יאמץ.

וזהו ענין שבארות שחפר אברהם סתמום פלשתים אחרי מות אברהם כי פלשתים לצנים היו בחי' הוללות ושמחה דקליפה ולכן אחרי מות אברהם היינו בהסתלקות האהבה דקדושה יש יניקה לחיצונים מהבארות שהוא בחי' אהבה הנמשכת כמים שמבחי' אברהם והיינו להיותן לעומת זה של בחי' זו דקדושה אבל ע"י חפירה דיצחק שחפר עוד הבארות הללו דאברהם לא נפסקה עוד נביעתם שאין להוללות ושמחה דקליפה יכולת כלל לעמוד נגד מדת היראה והפחד דקדושה שהרי אינן כלל לעומת זה של היראה כו'. ועמ"ש ע"פ אלה תולדות יצחק וסד"ה ויהי בשלח פרעה כו' ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים ע"ש. ועמ"ש בפי' חקת ע"פ באר חפרוה שרים ועי' בזהר פי' צו (דל"ב ע"א) ובפי' הרמ"ז שם. והנה גם בחינת יצחק שהוא מדת היראה ופחד דקדושה כשהיא רק לבדה יש לה ג"כ מנגד מבחי' הגבורה דקליפה וכמו יראה רעה או כעס וכו' כי אף שע"פ רוב יש כח ועוז בכל מדה דקדושה לבטל המדה

דקליפה המנגדת לה כי יש יתרון לצד הקדושה על הקליפה כיתרון האור מהחושך. עכ"ז לפעמים נאמר ולאום מלאום יאמץ כנ"ל עיי"ש בארוכה.

38) ראה בארוכה (והנפק"מ בפועל) לקח טוב (להר"י ענגעל) כלל א' ובהמצויין שם [וראה גם לקו"ש ח"ט ע' 323 ואילך. חי"ב ע' 148. ח"כ ע' 303]. ושם, שבפרטיות, יש ג' אופנים בשליחות, עיי"ש.

39) בהבא לקמן - ראה תו"א ותו"ח ריש פרשתנו. אוה"ת שם (כרך ד'. תתקד, ב ואילך). ד"ה ואלה תולדות תרע"ח (ע' עג ואילך). ד"ה אריב"ל חצר"ת (בסה"מ קונט' ח"ב) פ"ז ואילך.

לקו"ש ח"א 27 ואילך "דער חילוק פון אברהם מיט יצחק איז: אברהם' ענין איז - המשכה מלמעלה למטה. יצחק' ענין איז - העלאה מלמטה למעלה. אזוי ווי עס ווערט דערקלערט אין פיל מאמרי חסידות אז די עבודה פון אברהם'ען איז "אהבה כמים" (א ליבשאפט צום אויבערשטן וועלכע איז געגליכן צו וואסער), אזוי ווי מיר זאגן (אין תפלת גשם) "זכור אב נמשך אחריו כמים" (געדענק דעם פאטער (אברהם) וועלכער האט זיך נאכגעצויגן נאך דיר ווי וואסער), וואס די טבע פון וואסער איז אראפצונידערן פון אויבן אראפ. די עבודת פון יצחק'ען איז אהבה כרשפי אש (ווי פלאמען-פייער), וואס די טבע פון פייער איז אז עס ציט זיך פון אונטן ארויף. דער אונטערשייד פון אברהם'ען מיט יצחק'ען איז געווען ניט נאר אין דער עבודה מיט זיך אליין, נאר אויך אין זייער עבודה וואס זיי האבן אויפגעטאן אין דער וועלט. אברהם האט גע'פועל'ט אין דער וועלט, אז אין איר זאל נמשך ווערן ג'טלעכקייט מלמעלה למטה, און יצחק האט גע'פועל'ט אין וועלט, אז זי אליין זאל דערהויבן ווערן, ווערן א כלי צו ג'טלעכקייט - העלאה מלמטה למעלה" עיי"ש בארוכה,

ח"ה ע' 71 ואילך "עפ"יז איז פארשטאנדיק די שייכות פון מעשר צו יצחק'ס עבודה דוקא: דער חילוק צווישן דער עבודה פון

אברהם'ען (קו החסד) און דער עבודה פון יצחק'ען (קו הגבורה) איז אברהם'ס עבודה איז באשטאנען אין המשכה מלמעלה למטה. ד. ה. ער האט ממשיך געווען דעם "מעלה" אין דעם "מטה", אבער די מציאות פון דעם "מטה" איז "געבליבן" למטה ניט אויפגעהויבן. דאקעגן יצחק'ס עבודה איז געווען "העלאה מלמטה למעלה", ער האט אויפגעהויבן דעם מטה און געמאכט אים גופא - מצד זיין ענין - פאר א כלי צו אלקות, און ווי גערעדט אמאל באריכות דעם טעם וואט יצחק האט זיך פארנומען מיט חפירת בארות. ווייל דער אינהאלט פון דעם איז: ניט אריינגיסן, ברענגען מיט חיים פון אן אנדער ארט, נאר אנטפלעקן און ארויפהויבן די מיט חיים וואס געפינען זיך אונטן אין דער ערד במקום הבאר" עיי"ש בארוכה. ועוד.

40) ב"מ פו, ב "יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם אמר רבי ינאי ברבי ישמעאל אמרו לו וכי בערביים חשדתנו שהם משתחווים לאבק רגליהם כבר יצא ממנו ישמעאל" עיי"ש.

פרש"י וירא יח, ד "יקחנא מעט'מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ" ד"ה ורחצו רגליכם: כסבור שהם ערביים שמשתחווים לאבק רגליהם והקפיד שלא להכניס ע"ז לביתו; אבל לוט שלא הקפיד, הקדים לינה לרחיצה, שנאמר ולינו ורחצו רגליכם.

41) וירא כא, לג "ויטע אשל בבאר שבע ויקראשם בשם ה' אל עולם".

סוטה י, סע"א ואילך "ויקרא שם בשם ה' אל עולם אמר ריש לקיש אל תיקרי ויקרא אלא ויקריא מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקדוש ברוך הוא בפה כל עובר ושב כיצד לאחר שאכלו ושתו עמדו לברכו אמר להם וכי משלי אכלתם משל אלקי עולם אכלתם הודו ושבחו וברכו למי שאמר והיה העולם". **וראה לעיל ע' 122 ובהנסמן שם.**

42) לשון התו"א שם, ג.

43) **בהבא לקמן - ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 75-6.**

44) **ראה תו"א ותו"ח (פ"ב. פי"א) שם, שדוקא ע"י אברהם נעשה הדירה בתחתונים.**

45) **ראה גם לקו"ש ח"א שם.**

46) **ועד"ז נולד מטיפה קדושה דוקא (ב"ר פמ"ו, ב"לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים (קהלת ג, א), זמן היה לו לאברהם אימתי שנתנה לו מילה, שנאמר (בראשית יז, כו): בעצם היום הזה נמול אברהם וישמעאל בנו. זמן היה להם לבניו שנמולו שתי פעמים, אחד במצרים ואחד במדבר, שנאמר (יהושע ה, ה): כי מלים היו כל העם היצאים וגו', וימול בן ארבעים ושמנה שנה כשהכיר את בוראו, אלא שלא לנעל דלת בפני הגרים. ואם תאמר היה לו למול בן שמנים וחמשה שנה, בשעה שנדבר עמו בין הבתרים. אלא כדי שיצא יצחק מטפה קדושה. וימול בן שמונים וששה שנים בשעה שנולד ישמעאל" עיי"ש) - ראה לקו"ש ח"א שם.**

47) **ב"ר פס"ד, ג"וירא אליו ה' ויאמר אל תרד מצרימה שכן בארץ, עשה שכונה בארץ ישראל, הוי נוטע, הוי זורע, הוי נציב. דבר אחר שכן בארץ, שכן את השכינה בארץ. (בראשית כו, ג): גור בארץ הזאת, אמר רבי הושעיה את עולה תמימה, מה עולה אם יצאת חוץ לקלעים היא נפסלת, אף את אם יצאת חוץ לארץ נפסלת."**

פרש"י פרשתנו כו, ב"וירא אליו ה' ויאמר אל תרד מצרימה שכן בארץ אשר אמר אליך" ד"ה אל תרד מצרימה: שהיה דעתו לרדת מצרימה, כמו שירד אביו בימי הרעב; אמר לו: אל תרד מצרימה, שאתה עולה תמימה, ואין חוצה לארץ כדאי לך.

48) **פרש"י וירא כא, יא"וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודת בנו" ד"ה על אודות בנו: ששמע שיצא לתרבות רעה (בראשית רבה), ופשוטו על שאמרה לו לשלחו.**

שם, יד"וישכם אברהם בבקר ויקח לחם וחמת מים ויתן אלהגר שם על שכמה ואת הילד וישלחה ותלך ותתע במדבר באר שבע" ד"ה לחם וחמת מים: ולא כסף וזהב, לפי שהיה שונאו על שיצא לתרבות רעה

(מתנחומא שמות א"וואלה שמות, זה שאמר הכתוב: חושך שבטו שונא בנו ואהבו שחרו מוסר (משלי יג, כד). בנהג שבעולם, אדם שאמר לחברו, פלוני הכה את בנך, יורד עמו עד לחייו. ומה תלמוד לומר: חושך שבטו שונא בנו? ללמדך, שכל המונע בנו מן המרדות, סוף יוצא לתרבות רעה ושונאהו. שכן מצינו בישמעאל שהיה לו געגועין על אברהם אביו ולא רדהו, ויצא לתרבות רעה, ושנאו אברהם והוציאו מביתו ריקם. מה עשה ישמעאל? כשהיה בן חמש עשרה שנה, התחיל להביא צלם מן השוק והיה מצחק בו ועובדו, כמו שראה לאחרים. . . מיד, וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודת בנו. ויאמר אלקים אל אברהם אל ירע בעיניך וגו', כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה. מכאן אתה למד, שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות. מיד, וישכם אברהם בבקר ויקח לחם וחמת מים וגו'. ללמדך, שהיה שונא לישמעאל על שיצא לתרבות רעה, ושלחו הוא ואת הגר אשתו ריקם, וטרדן מביתו על כך. וכי תעלה על דעתך, שאברהם שכתוב בו ואברהם כבד במקנה בכסף ובזהב (בראשית יג, ב), היה משלח אשתו ובנו מביתו ריקם בלא כסות, בלא מזון, בלא כסף, בלא בהמה? אלא ללמדך, כיון שיצא לתרבות רעה, לא נפנה אליו. אם כן, מהו וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודת בנו (בראשית כא, יא)? שיצא לתרבות רעה" עיי"ש בארוכה).

וראה מדרז"ל (ופרש"י) עה"פ שם, ט"וירא שרה את-בן-הגר המצרית אשר-ילדה לאברהם מצחק" וז"ל בפרש"י שם ד"ה מצחק: לשון ע"ז, כמו שנאמר ויקמו לצחק (שמות ל"ב), ד"א לשון גלוי עריות, כמה דתימא לצחק בי (בראשית ל"ט), ד"א לשון רציחה, כמו יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו וגו' (שמואל ב' ב'), שהיה מריב עם יצחק על הירשה ואומר אני בכור ונוטל פי שנים, ויוצאים בשדה ונוטל קשתו ויורה בו

חצים, כמה דתימא כמתלהלה הירה זקים וגו' ואמר הלא משחק אני.

49) אבל מ"מ אין זה כלל כמו פעולת אברהם על הערביים כו'. כי אצלם, מכיון שאינם שייכים כלל לאברהם, הרי ההכרה בגדולתו ית' אינה מתייחסת למציאותם הם (כ"א לאברהם); משא"כ ישמעאל ש"בריי' דאברהם הוה ברי' דקדישא הוה" - הרי זהו ענינו ומציאותו לבטא ענינו של אברהם, שה"מעלה" מאיר את ה"מטה" (גם במקום המטה), ולכן פועל עליו לשוב כו'.

(* ולכן נשאר בע"ת וצדיק גם לאחר מות אברהם, עד מותו (ב"ב טז, סע"ב" ושעשה ישמעאל תשובה בימיו מנלן כי הא דרבינא ורב חמא בר בוזי הוו יתבי קמיה דרבא וקא מנמנס רבא אמר ליה רבינא לרב חמא בר בוזי ודאי דאמריתו כל מיתה שיש בה גויעה זו היא מיתתן של צדיקים אמר ליה אין והא דור המבול אמר ליה אנן גויעה ואסיפה קאמרין, והא ישמעאל דכתיב ביה גויעה ואסיפה אדהכי איתער בהו רבא אמר להו דרדקי הכי אמר רבי יוחנן ישמעאל עשה תשובה בחיי אביו שנאמר ויקברו אתו יצחק וישמעאל בניו, ודילמא דרך חכמתן קא חשיב להו אלא מעתה ויקברו אותו עשו ויעקב בניו מאי טעמא לא חשיב להו דרך חכמתן אלא מדאקדמיה אדבורי אדבריה ומדאדבריה שמע מינה תשובה עבד בימיו".

פרש"י ח"ש כה, יז "ואלה שני חיי ישמעאל מאת שנה ושלושים שנה ושבע שנים ויגוע וימת ויאסף אלעמיו" ד"ה ויגוע: לא נאמרה גויעה אלא בצדיקים).

50) ראה תו"א (יב, א): ואעפ"י שהוא יודע מהו ישמעאל "דהנה נודע שאברהם הוא בחי חסד גדול עד מאד בלי שום מונע וכולם טובים בעיניו והוא רק טוב ולכן אמר לו ישמעאל יחיה לפניך שפ"י שיחיה לעד לפניך שהוא בחי א"ס בלי גבול ואעפ"י שהוא יודע מהו ישמעאל אעפ"כ מחמת חסד גדול וטובו הגדול רוצה שיחיה ולא זו בלבד אלא שרצה שיחיה לחסד בלי גבול.

וזהו דאיתא לא כאברהם שיצא ממנו ישמעאל ויצא מחמת רוב חסדו. אבל באמת אין מהראוי כן".*

וראה לך טז, יב "והוא יהיה פרא אדם ידו בכל ויד כל בו ועלפני כל אחיו ישכן"

וברש"י ד"ה פרא אדם: אוהב מדברות לצוד חיות, כמו שכתוב וישב במדבר ויהי רבה קשת (בראשית כ"א). ד"ה ידו בכל: לסטים. ד"ה ויד כל בו: הכל שונאין אותו ומתגרין בו.

מכילתא יתרו כ, ב "נגלה על בני ישמעאל, אמר להם: מקבלין אתם את התורה? אמרו לו: מה כתוב בה? אמר להם "לא תגנובו". אמרו לו: בזו הברכה נתברך אבינו, דכתיב (בראשית טז יב) "הוא יהיה פרא אדם", וכתוב (בראשית מ טו) "כי גנוב גנבתי" עיי"ש

ספרי ברכה לג, ב "כשנגלה המקום ליתן תורה לישראל לא על ישראל בלבד הוא נגלה, אלא על כל האומות. . הלך ומצא בני ישמעאל, אמר להם: מקבלים אתם את התורה? אמרו לו מה כתוב בה? אמר להם לא תגנובו. אמרו לפניו: רבש"ע, כל עצמו אביהם לסטים היה, שנא' והוא יהיה פרא אדם. . ד"א משל למה הדבר דומה? לאחד שהיה מבקש ליתן מתנה לאחד מבניו, והיה מתיירא מאחיו ומפני אוהביו ומפי קרוביו. מה עשה אותו הבן? עמד ופירסם את עצמו וסיפר את שערו, אמר לו המלך לך אני נותן מתנה. כך כשבא אבינו אברהם לעולם יצא ממנו פסולת - ישמעאל ובני קטורה, חזרו להיות רעים יותר מן הראשונים! כשבא יצחק יצא ממנו פסולת - עשו וכל אלופי אדום. אבל יעקב לא נמצא בו פסולת, כענין שני ויעקב איש תם יושב אהלים; אמר לו המקום: לך אני נותן את התורה. לכך נאמר ה' מסיני בא".

(* ולהעיר מאוה"ת ח"ש (קכא, א. תמה, רע"א): שאילולי הי' יודע שיצא לתרבות רעה כ"כ לא הי' רוצה כלל להחזיקו אלא הי' סבור שיהי' גם הוא הגון וחשוב רק לא כיצחק.

51) לך יז, יח ויאמר אברהם אלהאלקים לו ישמעאל יחיה לפניך" (וברש"י שם: יחי בראתך ד"ה יחיה לפניך: יחיה ביראתך, כמו התהלך לפני, פלח קדמי).

וראה תו"ח פרשתנו ג, סע"ד "כאשר נופל מזה לקליפה דפלשתים הוללות וליצנות הרי הוא ההיפוך מזה בפר"ע ממש א"כ אין אחיזה שלהם בחסד ואה' ושמחה אלקי רק בבחי' אחוריים וחיצוני הנופל למטה להיות בהיפוך כו'. אבל בחי' פסולת דחסד דישמעאל אחוז וקשור בפנימי החסד האלקי דאברהם אעפ"י שנק' מותרות. וראי' ממה שביקש לו ישמעאל יחי לפניך ממש הרי שחפץ בחסד דישמעאל שיעלה למעו לפני ה' ממש וד"ל עיי"ש בארוכה.

לקו"ש ח"א ע' 18 ואילך "דער אינהאלט פון דער היינטיקער סדרה איז, דער סיפור וועגן דעם געבורט פון ישמעאלין און יצחקין. מענטשן האפן דאך אז זייערע קינדער וועלן פארזעצן זייערע ענינים. דערציילט די סדרה אז דער אויבערשטער האט געגעבן אברהם'ען צוויי קינדער - פריער ישמעאל און דערנאך יצחק, בשעת דער אויבערשטער האט צוגעזאגט אברהם'ען אז ביי אים וועט געבארן ווערן יצחק, האט ער שוין געהאט ישמעאלין. האט אברהם אבינו געזאגט צום אויבערשטן: לו ישמעאל יחי לפניו (הלואי זאל כאטש ישמעאל לעבן פאר דיר). ד. ה. אז ער וואלט געווען צופרידן אפילו אויב יצחק וועט ניט געבארן ווערן, אבי אז ישמעאל וועט לעבן לפניו, וועט זיך אויפפירן ווי מען דארף און ער וועט גיין אין דעם אויבערשטנס דרכים. אויף דעם האט אים דער אויבערשטער געענטפערט: ניין, ביי דיר וועט דוקא געבארן ווערן יצחק, דאס איז דיין אמת'ער נחת. דאס וואס דו בעטסט וועגן ישמעאלין, איז "ולשמעאל שמעתידך" - פון אים וועסטו אויך האבן נחת, אבער ניט דערמיט קענסטו זיך באנוגענען, נאר דוקא "ביצחק יקרא לך זרע" עיי"ש בארוכה.

לקוטי לוי"צ אגרות ע' לב "(ועד"ז מצינו בישמעאל ועשו, שכשאברהם אמר להקב"ה

לו ישמעאל יחי לפניך, השיב לו הקב"ה ולישמעאל שמעתיד הנה ברכתי אתו כו'. משא"כ בעשו שרצה יצחק לברכו סיבב הקב"ה שלא יברכהו. והיינו כי ישמעאל הוא מפעולת החסדים דקדושה, לכן עליו אין חשש אם יחי ויתברך כו', יען מהחסדים בכלל אין יניקה ואדרבה כשיוסיפו לו חסדים מסט' דקדושה שזהו הנה ברכתי כו' יתברר לסט' דקדושה. משא"כ לעשו שהוא מפסולת הגבורות דקדושה סוספיתא דדהבא הנה אם יברכהו יצחק שהוא בחי' גבורות דקדושה, הנה אם יתוספו לו עוד גבורות דקדושה לא די שלא יתברר אלא אדרבה יהי' לו עוד תוס' יניקה וחיות מהם, וכמובן) עיי"ש.

52) ב"ר "על פני כל אחיו ישכן, הכא את אמר ישכן, והתם כתיב (בראשית כה, יח): נפל, אלא כל זמן שהיה אברהם אבינו קים ישכן, וכשמת אברהם נפל. עד שלא פשט ידו בבית המקדש, ישכן. כיון שפשט ידו בבית המקדש, נפל. בעולם הזה ישכן, אבל לעתיד לבוא נפלי"

(ופרש"י עה"פ "וישכנו מחוילה עד"שור אשר עלפני מצרים באכה אשורה עלפני כל" אחיו נפלי" ד"ה נפל: שכן, כמו ומדין ועמלק ובני קדם נפלים בעמק (שופטים ז'). כאן הוא אומר לשון נפילה, ולהלן אומר על פני כל אחיו ישכן (בראשית ט"ז: י"ב)? עד שלא מת אברהם ישכן, משמת אברהם נפל) **ס"פ חיי שרה. - ואף שהי' צדיק גם לאחרי מות אברהם (כנ"ל הערה 49 בשוה"ג) - הרי זה גופא הוא מצד קדושת אברהם. שבו (להיותו בנו). וראה לעיל ע' 152.**

53) להעיר מהדיעות שישמעאל לא עשה תשובה (ב"ר ספס"ב. ספס"ז. וראה אהבת איתן לע"י ספ"ק דמגילה. ב"ב שם). ואולי אפ"ל (שלא לאפושי מחלוקת, ובפרט מחלוקת במציאות) שהכוונה בזה שמצ' נשאר רשע. ודוחק.

54) ראה מדבר קדמות (להחיד"א) ע' גרים: (גרים) מאדום באים אך לא מישמעאל, ע"ש "גרים מאדום באים אך לא מישמעאל ושמעתי מרב מקובל זלה"ה

כי אדום הוא בנגה ודמי לתקלא שגונבת מהקדושה ולזה יש גרים דאם גונבת תחזיר אבל ישמעאל מבחוץ ואינו גונב לכן ליתיה בחזרה ע"כ שמעתי" עיי"ש בארוכה.

כלי יקר פרשתנו כה, כג "ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך. הפך ממה שחשבת אלא רשות אחד יש, אמנם ב' ילדים בבטנך אחד יהיה עובד ה' ואחד עובד ע"ג ולעולם ה' אחד ואין זולתו. וי"א שנאמר ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו, לפי שהוא היה צדיק בן צדיק על כן היה מובטח שמצדו יהיה לו זרע הגון, אך היה ירא מצד אשתו כי היא בת בתואל ואחות לבן שלא יצא ממנה איזו זרע פסול שהרי עקרה היא, ממנה נמשך העקרות על כן היה ירא פן יצא ממנה זרע בלתי הגון כמו שיצא ישמעאל מהגר ואולי זה סיבת עקרותה. וכאשר נתרוצצו הבנים בקרבה אחד מפרכס לצאת על פתח ביהמ"ד ואחד מפרכס לצאת על פתח ע"ג בזה הרגישה שודאי אחד יהיה צדיק ואחד רשע על כן אמרה למה זה אנכי, כי כמוני כהגר ומה אנכי טוב ממנה ולמה זה התפללתי ותלך לדרוש את ה' מה הועילה תפילתי ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך זה רבי ואנטונינוס, והועילה תפלתה שגם עשו יצא ממנו זרע כשר כאנטונינוס ושאר גרי צדק, מה שאין כן בישמעאל ובזה את טובה מהגר".

מאמרי אדה"ז תקס"ב (ח"ב) ע' תקה.
וראה לקמן בפנים סעיף ט'.

55) שו"ת צפע"נ דווינסק ח"א סי' קיח.
ווארשא ח"א סקי"ח. ועוד.

55*) פרש"י פרשתנו כה, כו "ואחריכּן יצא אחיו וידו אחזת בעקב עשו ויקרא שמו יעקב ויצחק בן־ששים שנה בלדת אתם" ד"ה בן ששים שנה: יי שנים משנשאה עד שנעשית בת י"ג שנה וראויה להריון, ויי שנים הללו צפה והמתין לה, כמו שעשה אביו לשרה; כיון שלא נתעברה, ידע שהיא עקרה, והתפלל עליה (יבמות ס"ד), ושפחה לא רצה לשא, לפי שנתקדש בהר המוריה להיות עולה תמימה.

56) ע"ד שנולד מטיפה קדושה דוקא ולא יצא לחו"ל.

57) וזהו ששם הסדרה היא "תולדות" (וקאי על עשו) - כי החידוש בעבודת יצחק הוא, לגלות בעשו בחי' "רישי", שמשו"ז רואה גם בעשו שהוא בנו ומתולדותיו (ולכן רצה לברכו, כדלקמן ס"ט). בדוגמת חפירת בארות שמגלה המים חיים שבנובי האדמה.

58) ראה אוה"ת וירא צג, ב "דהנה שורש נשמת אברהם היה מרכבה לבחי' חסד דתיקון כי נשמתו היה מבחי' התיקון. . אך קודם שמל א"ע הוליד את ישמעאל ששרשו למעלה בבחי' התהו ככל נפשות עכומ"ז (רק שז' האומות הן משיורי ז' מלכים שלא נבררו ע"כ צוה שלא יחי' כל נשמה כו' והוא מז' מלכים שבארץ אדום כו' הגבורות קשות משא"כ בחי' חסד דישמעאל לא נפל למטה כ"כ ויש לו בירור ע"כ אמר לו ישמעאל יחי' לפניך" עיי"ש בארוכה.

לקולוי"צ לזהר כרך ב' ריש ע' שצט "כי הוא ע"ד שמאברהם יצא ישמעאל שאינו קליפה קשה כמו עשו, ואברהם הרי אמר לו ישמעאל יחי' לפניך, שגם ישמעאל נראה טוב בעיניו. (ובאמת ישמעאל עשה תשובה בחיי אברהם משא"כ עשו, כדאיתא בב"ב דט"ז ע"א. הרי שהלכלוך דיד ימין דחסד יכול להתעלות, כמו שישמעאל נתעלה שעשה תשובה, כי וימינך פשוטה לקבל שבים)" עיי"ש. ועוד. **וראה ספרי האזינו וברכה דלעיל הערה 10.**

שבת יא, רע"א "ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב, תחת ישמעאל ולא תחת נכרי, תחת נכרי ולא תחת חבר, תחת חבר ולא תחת תלמיד חכם, תחת תלמיד חכם ולא תחת יתום ואלמנה"

וברש"י שם "ד"ה תחת ישמעאל: לשמשו. ד"ה ולא תחת נכרי: אדומים שהיו רשעי יותר"

(אבל ראה ר"ח שם "אמר רב תחת נכרי ולא תחת ישמעאל. תחת ישמעאל ולא תחת חבר שהן רעים כדגרסי' ביבמות (סג ב) תחת חבר ולא תחת ת"ח. כלומר אין בו כח

להציל מיד הרשעים בזרוע רמה. וכ"ש יתום ואלמנה".

זח"ב יז, רע"א "לית לך אומא מכיכא וקלילא ונבזית קמי קודשא בריך הוא, כוותייהו דמצראי, ויהיב לון קודשא בריך הוא שלטנותא בגינייהו דישראל. ושפחה כי תירש גבירתה, דא הגר, דאולידת לישמעאל, שעשה כמה רעות לישראל, ושלט בהם, ועינה אותם בכל מיני ענויין, וגזר עליהם כמה שמדות, ועד היום הם שולטים עליהם, ואינם מניחים להם לעמוד בדתם. ואין לך גלות קשה לישראל כמו גלות ישמעאל"

ובהנסמן בנצוצי זהר שם "הסגנון בלה"ק מוכיח שזו הוספה. ועיי שבת י"א א תחת ישמעאל ולא תחת נכרי וכו' ובדק"ס שם, ועי ש"ך עה"ת תולדות פסי' ויאהב יצחק כו' שהביא מאאז"ל תחת אדום ולא תחת ישמעאל כו". **בחי נצבים ל, ז. ועוד.**

59) תו"א ותו"ח ריש פרשתנו.

60) ולכן "עיקר הזווג (דמ"ת) ע"י יעקב שהי' מטתו שלמה" (אוה"ת ח"ש קבו, א) - כי מ"ת ענינו חיבור עליון ותחתון.

61) תהלים קכב, ד "ששם עלו שבטים שבטייה עדות לישראל להדות לשם ה'".

62) פרשתנו כה, כח "ויאהב יצחק אתעשו כיציד בפיו ורבקה אהבת אתיעקב".

61) תו"א פרשתנו כ, ג "והנה נודע כי החיות בעשר כתרין דמסאבותא הוא מפני כי חיל בלע ויקיאנו ועת אשר שלט האדם באדם לרע לו והוא מפני הנצוצות שנפלו בהם בתחלת בריאת העולם בשבה"כ וימלך וימת כו' וגם מחמת חטא עה"ד כמ"ש בסי' הגלגולים ולפיכך נמשך להם החיות במ שהוא בסוד גלות כמארז"ל לא גלו ישראל אלא כדי להוסיף עליהם גרי' וכן בעשו היו ניצוצות כמו ר"מ ואונקלוס ושמעי' ואבטליון ועובדיה ומהם הי' ציד בפיו והי' רוצה יצחק להוציא ממנו בעצמו שלא ע"י יעקב כי הרי גם עכשיו חיל בלע ויקיאנו רק

שהוא ע"י יעקב שהוא בחי' ז"א שכל האורות שלמעלה נכללים בו והוא מתלבש ביצי' ביומין דחול בחי' עבדו זקן ביתו להעלות משם ולברר כנ"ל. אך יצחק רצה שיהי' זה שלא ע"י ז"א רק שיהי' התגלות האורות העליונים בעשו עצמו והוא ענין תוסי' ורבוני האור כי הרי לברר הטוב מן הרע צריך להאיר שם אור רב כדי שיע"ז יקלוט וילקט כל הניצוצו' הנשפעים שמה" עיי"ש בארוכה.

64) וי"ל שזהו מפני שיש בו ב' הבחינות דאברהם ויצחק (כנ"ל סעיף ח') - ולכן ביכלתו לפעול בירור בה"מטה" כמו שהוא במקומו. ולהעיר מלקו"ש ח"י ע' 88 ואילך.
65) תו"א שם. וראה אוה"ת פרשתנו (כרך ד'. תשצט, ב): **וזהו שפירש"י ואלה תולדות כו' יעקב ועשו האמורים בפרשה דהיינו ע"י יעקב הוא מברר גם את בחי' עשו ומעלה ממנו ניצוצי הקדושה. וראה לקו"ש ח"כ (ע' 2-341).**

66) לקו"ת ר"פ ראה "אך הענין כי הנה יש בכל אחד ואחד מישראל בחי' פנימיות ובחינת חיצוניות. . והנה כתיב פנים בפנים דבר ה' עמכם כי בשעת קבלת התורה נמשך לכל אחד ואחד מישראל בחינת הוי' בבחי' פנים שלהם בכל ניצוץ נשמותיהם וזהו ענין קבלת הדבור אנכי ה' אלקיך פי' שיהיה בחי' שם הוי' מאיר ומתגלה בך כל כך עד שיהא נקרא על שמך להיות אלקיך אלקים שלך כמ"ש במ"א. וביאור ענין זה איך יש בחינת שם הוי' בכל אחד ואחד. הנה ארז"ל אפילו רשעים מלאים חרטות שנופלים להם הרהורי תשובה מחמת שאינו רוצה להיות נפרד מהקב"ה והוא בלי טעם ודעת מפני כי בחינה זו היא באה מבחינת חכמה שהיא בחי' ביטול אליו ית' שלמעלה מן ההשכלה והדעת המושג (כמ"ש בסש"ב פי"ח) ונקרא בחי' משכיל על דבר וכתוב משכיל לאיתן אזרחי פי' משכיל להיות איתן מלשון חיזוק כמו איתן מושבך כי בחינה זו היא בחינה חזקה שנתחזק בכל אחד ואחד מישראל מאד בבחי' קשה עורף" עיי"ש בארוכה. **ובכ"מ.**

ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת". הא למדת שכל דברי תורה מצוין אנו לעשותן עד עולם. וכן הוא אומר חקת עולם לדתתיכם. ונאמר (דברים ל יב) "לא בשמים היא". הא למדת שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה" עיי"ש בארוכה.

(70) רמב"ם הל' גירושין ספ"ב "מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש, בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר רוצה אני ויכתב הגט והוא גט כשר. . ולמה לא בטל גט זה שהרי הוא אנוס בין ביד עכו"ם בין ביד ישראל, שאין אומרין אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחיב בו מן התורה לעשותו כגון מי שהכה עד שמכר או עד שנתן, אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עברה והכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר האסור לעשותו אין זה אנוס ממנו אלא הוא אנס עצמו בדעתו הרעה, לפיכך זה שאינו רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העברות ויצרו הוא שתקפו וכיון שהכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו".

וראה סנה' מד, רע"א: אע"פ כו' ישראל הוא וז"ל שם: "חטא ישראל אמר רבי אבא בר זבדא אע"פ שחטא ישראל הוא אמר ר' אבא היינו דאמרי אינשי אסא דקאי ביני חילפי אסא שמיה ואסא קרו ליה".

(67) ראה חגיגה בסופה "אמר ריש לקיש אין אור של גיהנם שולטת במושעי ישראל קל וחומר ממזבח הזהב מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב כמה שנים אין האור שולטת בו פושעי ישראל שמלאין מצות כרמון דכתיב כפלח הרמון רקתך אל תקרי רקתך אלא רקנין שבך על אחת כמה וכמה" עיי"ש. וש"נ.

(68) אבות פ"א מי"ב "הלל ושמאי קבלו מהם. הלל אומר, הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה".

(69) רמב"ם הל' יסודי התורה רפ"ט "דבר ברור ומפרש בתורה שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים אין לה לא שנוי ולא גרעון ולא תוספת שנאמר (דברים יג א) "את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אתו תשמרון לעשות לא תסף עליו ולא תגרע ממנו". ונאמר (דברים כט כח) "והנגלת לנו

נא לשלוח הערות או תיקונים ל: rabbimbrowd@gmail.com